

K problematike aristokracie v Trnave v 17. a v 18. storočí

DIANA DUCHOŇOVÁ

Problematika šľachty v uhorských dejinách bola vždy interpretovaná jednostranne. Poukazovalo sa na jej škodlivosť v mestách a bola považovaná za prekážku ich rozvoja. Stalo sa tak aj napriek tomu, že spolužitie šľachty a miest bolo v celej Európe všeobecným javom spoločenského vývinu.¹

Prirodzeným sídlom každého šľachtica bol v minulosti vidiek. Postupom času a rôznymi okolnosťami sa to začalo meniť. Postupné presťahovanie sa šľachty do mesta. zapríčinili jednak politicko-spoločenské zmeny, nárast počtu úradníkov alebo výhody služby na dvoroch, ale bol to aj výsledok samotného vývoja mesta, reprezentácie šľachticov, ich obchodných záujmov, štúdií, zábavy, ale aj mnohé iné príčiny. Jedna časť šľachty sa tu usadila natrvalo, druhá v mestách pobudla iba isté obdobie v roku.²

Zmenené pomery sa spočiatku objavili v južnej Európe, a to v Španielsku a Taliansku. V Španielsku sa v polovici 16. storočia začali objavovať sťažnosti na sťahovanie sa šľachty z vidieka do miest. Na začiatku 17. storočia už takmer štvrtina katalánskej šľachty žila v Barcelone a aj zo zvyšných šľachticov tam veľká časť trávila určitú časť roku. V Taliansku bolo zvykom, že šľachta žila v mestách, ale v 16. storočí sa jej počet výrazne zvýšil.

V ostatných krajinách sa zvyk mestského života u šľachticov rozšíril pomalšie. Francúzski a anglickí šľachtici považovali až do polovice 16. storočia za svoj skutočný domov vidiek. Podľa jedného talianskeho cestovateľa „bolo pre šľachtica v anglickom ponímaní ponížujúce bývať v meste“.³

¹ H. NÉMETH, István.: Polgár vagy nemes? A városok nemesi rendű lakosainak problematikája a felső magyarországi városszövetség tevékenységére tükrében. In *Korall* 9, 2002, s. 79.

² DEWALD, Jonathan. *Az Európai nemesség 1400-1800*. Budapest: Pannonica Kiadó, 2002, s. 53-54. Pre šľachticov znamenalo mesto aj nové zdroje príjmov. PACH, Zsigmond Pál. *Magyarország története 1526-1686*. 2. kötet, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1985, s. 1395. Pre šľachticov znamenalo mesto aj nové zdroje príjmov. PACH, Zsigmond Pál. *Magyarország története 1526-1686*. 2. kötet, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1985, s. 1395.

³ DEWALD, ref. 2, s. 52.

Nasledujúce obdobie však prinieslo zmenu. V rokoch 1550 až 1650 sa v Paríži, Londýne a viacerých vidieckych mestách utvorili nové aristokratické štvrte, ktorých elegantné paláce lákali aj tých najvýznamnejších šľachticov.⁴ Angličan Arthur Young precestoval v 80. rokoch 18. storočia celé Francúzsko, aby si prezrel vidiek a nevidel tu šľachticov. V Anglicku mu pred cestou povedali, že na „francúzskom vidieku žijú iba poddaní a robotníci“. Keď aj stretol nejakých šľachticov, žili vo veľmi skromných podmienkach, šetrili, aby potom mohli míňať v meste peniaze.⁵ Podobná bola situácia aj v Prusku. V jednej časti Pruska v 18. storočí asi tretina šľachty už nedisponovala takmer žiadnou pôdou, v plnej miere sa venovali činnostiam v meste.⁶

Na základe Younga možno usudzovať, že v Anglicku panovali iné pomery. Anglická šľachta mala väčšie väzby na vidiek. Básnici vo svojich dielach ospevovali vidiecke sídla a na maľbách boli vyobrazované aristokratické rodiny na vidieku v prítomnosti svojich psov a koní. Síce sa aj oni pomešťančovali, ale inak ako francúzska šľachta. V skutočnosti obraz čistoty vidieckeho života, ktorý ukazovali navonok bol len ilúziou, ktorým chceli zakryť svoj dôverný vzťah k mestu.⁷

Prostredie ranonovovekého mesta sa stalo „scénou a kulisou urbanizácie šľachty“. Význam tohto fenoménu vzrástol jednak so vznikom nového funkčného typu sídla, tzv. rezidenčného mesta, na druhej strane masívnym kupovaním či prenajímaním nehnuteľného majetku v mestách, prípadne výstavbou mestských palácov.⁸ Vo Viedni vlastnila šľachta, duchovenstvo a úradníci v roku 1664 39,2 % zo všetkých domov.⁹ Aj v českom a moravskom prostredí sa podľa zistení V. Bůžeka a P. Mat'ušu po bitke na Bielej hore stali vidiecke kaštiele symbolom panstva šľachticov, ale strediskom ich šľachtického života sa stali mestské domy.¹⁰

Väčšina šľachty sa v Uhorsku nasťahovala do slobodných kráľovských miest až po bitke pri Moháči a v období obsadenia Budína. Ich právne postavenie bolo už vtedy problematické. Trvalá prítomnosť šľachty v mestskom prostredí sa stala v období raného novoveku veľmi výrazným javom, na ktorý mestská spoločnosť reagovala citlivo. Preto sa snažila o podriadenie si usadenej šľachty mestským zvyklostiam, vrátane platenia mestských bremien. Tej sa však podarilo presadiť na snemoch v 16. a 17. storočí viaceré zákony, ktoré

⁴ DEWALD, ref. 2, s. 53.

⁵ O francúzskej šľachte v 18. storočí pozri PAPP, Imre. *A francia nemesi társadalom a XVIII. században*. Budapest: L' Harmattan, 2005.

⁶ DEWALD, ref. 2, s. 53.

⁷ DEWALD, ref. 2, s. 53.

⁸ MILLER, Jaroslav. *Uzavřená společnost a její nepřátelé. Město středovýchodní Evropy 1500-1700*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 149.

⁹ Van DÜLMEN, Richard. *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století)*. II. Vesnice a město. Praha: Argo, 2006, s. 75. V roku 1664 vlastnilo meštianstvo v meste 56 % zo všetkých domov, ale toto číslo neustále klesalo.

¹⁰ H. NÉMETH, István. *Várospolitika és gazdaságpolitika a 16.-17. századi Magyarországon*. 1. kötet, Budapest: Gondolat- Magyar Országos Levéltár, 2004, s. 462.

zakázali mestám odmietat' jej nároky usadzovať sa v nich, ale na druhej strane potvrdili právo miest zdaňovať nehnuteľnosti, ktoré šľachtici v mestách nadobudli. To platilo nielen v Uhorsku, ale aj v iných stredoeurópskych krajinách.¹¹

Prvým vážnym precedensom v Uhorsku bolo schválenie oslobodenia domov šľachticov od platenia daní v Budíne v roku 1492.¹² Tento čin prirodzene nezostal bez ozveny ani v mestách na území dnešného Slovenska, totiž už od 15. storočia sa šľachta snažila v tunajších mestách o to isté.¹³

Šľachte sa podarilo dokonale zneužívať slabosť Jagelovcov, ako aj rozpory medzi jednotlivými mestami. Síce Ferdinand I. v mnohých zákonoch vychádzal skôr v ústrety mestám, ale nakoniec kvôli boju s Jánom Zápoľským, musel pristúpiť k rôznym ústupkom voči nej. Panovník musel vyhovieť aj požiadavkám šľachty, ktorá utekala pred Turkami na bezpečnejšie miesta Horného Uhorska. Preto už roku 1531 vyzval Trnavu, aby rezervovala všetky uvoľnené domy, do ktorých sa malo predovšetkým nasťahovať duchovenstvo a šľachta.¹⁴

Neskôr sa práve šľachte podarilo na sneme prijať rad zákonných článkov, v ktorých boli potvrdené jej privilégia a nároky na usadenie sa v mestách. Napríklad zákonné články 45/1552 a 62/1563 určovali, že šľachticov, najmä takých, ktorí unikajú spod nadvlády Turkov, musia mestá prijímať do svojho streda a že tu môžu nadobúdať aj domy.¹⁵ Ďalší zákonný článok 21/1635 znova zakazoval slobodným mestám brániť šľachte usadzovať sa na ich teritóriu a kupovať si tam domy.¹⁶ Zákonný článok 78/1647 zakazoval mestám kvôli sporom so šľachtou, vyháňať ich z domov a z miest, ďalej upozorňoval, že nikto nemá právo zaberať jej domy ani veci v nich, o to menej im vylomiť a otvoriť skrine, zaberať domy zosnulých šľachticov a ich veci, jednak kvôli potomkom a jednak z úcty k ešte

¹¹ MILLER, ref. 8, s. 150.

¹² Zák. čl. 105/1492, POMOGYI, László (ed.). *Corpus Juris Hungarici* (ďalej len CJH). CD-ROM. Budapest, 1999.

¹³ SUCHÝ, Michal. *Z politických zápasov miest so šľachtou od 16. do zač. 18. storočia*. In *Historické štúdie*, 1974, roč. 19, s. 113.

¹⁴ SUCHÝ, ref. 13, s. 114. Stávalo sa tiež, že určitá časť šľachty neutiekla pred Turkami, zostali na svojom pôvodnom mieste a na spôsob poddaných platili dane tureckému zemepánovi a do sultánovej pokladne. Počet týchto šľachticov bol zrejme oveľa vyšší, ako sa to doteraz v historiografii písalo. Ich počet sa nepriblížil k jednému percentu počtu obyvateľstva. Boli aj takí, ktorým sa podarilo presadiť alebo podržať si svoje postavenie. SZAKÁLY, Ferenc. *Magyar nemesség a 17. századi hódoltságban*. In SZVIRCSEK, FERENC (ed.). *Magyarország társadalmi a török kiűzése idején*. Salgótarján: Nógrád megyei Múzeumok Igazgatósága, 1984, s. 25.

¹⁵ CJH, ref. 12, zák. čl. 45/1552 a 62/1563. Prítomnosť šľachty v meste spôsobovala, že sa ňom upevňovala právomoc stolíc. Ešte ťažšie to mali mestá ohľadne práva šľachty nadobúdať v meste domy, pretože v prípade vymretia majiteľov mesto strácalo právo na odúmrt'. V tom prípade vlastne neprípadoť majetok mestu, panovníkovi a stal sa majetkom komory. Pozri tiež NÉMETH H., István. *Mestská politika Uhorského kráľovstva v období raného novoveku*. In: CSUKOVITS, Enikő – LENGYELOVÁ, Tünde (ed.). *Z Bardejova do Prešporku*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity; Bratislava: Historický ústav SAV, 2005, s. 285-308.

¹⁶ CJH, ref. 12, zák. čl. 21/1635.

nepochovanému telu. Tiež tieto domy a veci nesmú byť mestom zapečatené a šľachtici majú od svojich domov majú platiť dane, ale iba po skončení snemov.¹⁷ Zákonný článok 19/1649 dokonca zaväzoval mesto, aby od šľachticov, ktorí majú domy na pozemkoch mešťanov, nevyberali prehnane vysoké dane.¹⁸

Napokon aj štatúty viacerých miest hovorili o slobodnom príchode a prijímaní šľachty do svojho stredia, že môžu si v meste kupovať domy, ale prízvukovali, že od nich musia platiť dane, majú sa vo všetkom pridržiavať mešťanov a nesmú ohrozovať slobody mesta.¹⁹ Dokonca v štatúte mesta Trnava sa zdôrazňovalo, aby mešťania napomínali šľachticov, aby zaplatili všetky svoje povinnosti.²⁰ Neraz sa stalo, že šľachtic, ktorý sa prisťahoval do mesta, požiadaval o mešťanstvo a mnohí z nich sa aj úspešne zaradili medzi ostatných mešťanov.

V mestách existovali rôzne skupiny šľachty. J. Miller vo svojej práci spomína chudobnejších šľachticov, ktorých bieda prinútila hľadať si obživu v mestskom prostredí, a to buď vidinou vstupu do služieb bohatej aristokracie, výhodným sobášom alebo kariérou v mestských úradoch.²¹

Šľachta sa v mestách v Uhorsku delila na dve skupiny, na tzv. mestských šľachticov a na mešťanov, ktorí nadobudli šľachtický titul.²² Tou prvou skupinou boli tí, ktorí prichádzali do miest a tam prípadne získali dom, ale vo väčšine prípadov nedisponovali mešťanskými právami a nevenovali sa mešťanským povolaniam. Druhú skupinu tvorili mešťania, ktorí najmä v 16. a v 17. storočí hromadne získavali šľachtické tituly, ale svojich mešťanských práv a života sa nevzdali. Stolica sa snažila práve prostredníctvom nej zasahovať do právomocíestskej samosprávy, nikdy sa jej to však v plnom rozsahu nepodarilo.²³

V príspevku sa chceme venovať šľachte v mestskom prostredí Trnavy. Nebudeme si všímať všetky skupiny šľachty usadenej v meste, ale prednostne sa zameriame na vyššiu šľachtu – aristokraciu. Chceme načrtnúť priestor aristokracie v meste a jej život. O tom, že v Trnave žilo veľa šľachticov a mesto bolo nimi dokonca vyhľadávané, svedčí anonymný autor hesla

¹⁷ CJH, ref. 12, 1647 zák. čl. 78 § 3, 6, 8, 16.

¹⁸ CJH, ref. 12, 1649, zák. čl. 19. Tiež PACH, ref. 2, s. 1383.

¹⁹ KOLOSVÁRI, Sándor.-ÓVÁRI, Kelemen. *Corpus statutorum. Statuta et articuli Municipiorum Hungariae cis-Danubiorum*. Tom. IV. Pars II., Budapest 1897. Štatút mesta Modry z roku 1650, § 2., s. 434.

²⁰ KOLOSVÁRI – ÓVÁRI, ref. 19, štatút z roku 1687, § 6, s. 566

²¹ Väčší počet pauperizovanej šľachty v mestách súvisel s hospodárskou a sociálnou realitou 16. a 17. storočia t. j. rastúcou infláciou, cenou tovarov a služieb a hromadenia pozemkového majetku v rukách vysokej šľachty. Pre drobných šľachticov to znamenalo zhoršenie životných podmienok. MILLER, ref. 8, s. 149.

²² Podrobnejšie pozri H. NÉMETH, István, ref. 1, s. 79-106.

²³ NÉMETH, ref. 1, s. 86 a 97 tiež NÉMETH, ref. 10, s. 439-440. Skúmať osobitne obidve skupiny v meste by bolo veľmi problematické, a to hlavne pred rokom 1620, kedy v daňových registroch, ale aj v iných dokumentoch nie je vyznačené, kto bol v skutočnosti šľachticom. Ale veľmi ťažké a časovo náročné by aj bolo rozlišovať mestskú šľachtu s armalistami či mešťanmi, ktorí získali šľachtický titul.

Trnava v Zedlerovom lexikóne z roku 1746, v ktorom autor píše o Trnave ako o „krásnom meste, kde sa pohodlne žije a kde pobýva veľa šľachty v čase mieru aj vojny.“²⁴ Trnava bola významným obchodníckym mestom, ešte stále si držala pozície v produkcii a obchode s vínom, zároveň bola centrom presunutého ostrihomského arcibiskupstva a kapituly a tiež sídlom niektorých súdnych orgánov štátu. Od roku 1635 bola v meste univerzita, ktorej študentmi bolo veľké množstvo šľachticov z územia celého Uhorska.

Status šľachty v Trnave, ale aj v iných mestách však nebol vždy jednoduchý a bezproblémový. Ako sme už spomínali, pre mestá predstavovala vážny problém, lebo nechcela v dôsledku svojich šľachtických výsad od svojich domov, viníc a iných majetkov platiť dane. Totiž, šľachta si z početných zákonov, ktoré zakotvovali jej postavenie v meste, osvojila veľa krát len svoje práva, kvôli čomu dochádzalo k početným sporom s mestami.

Ako príklad jedného takého sporu môžeme uviesť prípad Kláry Andrášiovej (Andrássyovej) a baróna Ladislava Perényiho (Perényiho). Keďže neplatili dane od andrášiovského domu a neznášali ani iné ťarchy, o dom sa nestarali, ten spustol a premokali mu steny. Mesto im preto dalo ultimátum, aby ho do 24. novembra budúceho roka dali do poriadku, ak nie, prestanú mať naň právo, ktoré potom pripadne inému záujemcovi o túto nehnuteľnosť. Ale to bol iba jeden z mnohých prípadov, ktoré takýmto spôsobom mesto riešilo.²⁵

Na začiatku 17. storočia počet šľachticov v meste narástol. Aj napriek tomu bolo v Trnave v tomto období iba málo predstaviteľov aristokracie. Tí bývali prevažne v blízkosti Trojičného námestia, napríklad ako v druhej štvrti žijúca vdova po Štefanovi Pálfi (Pálffy), Ján Pálfi alebo Peter Erdödi (Erdödy).²⁶

Od 20. rokov 17. storočia si šľachtici v Trnave kupovali domy najmä v prvej a poslednej štvrti, lebo tie tvorili centrum mesta. V 17. storočí bola medzi aristokraciou obľúbená aj tretia štvrť. V roku 1622 tu býval napríklad komorský prefekt a uhorský kráľovský radca Gašpar Horvát, ktorý v tejto štvrti vlastnil dva veľmi hodnotné domy – nazývali sa *Domus Ysaliana*

²⁴ VANTUCH, Anton. Trnava ako univerzitné mesto. In *Historický časopis*, 1973, roč. 21, č. 4, s. 507.

²⁵ Štátny archív Bratislava, pobočka Trnava (ďalej len ŠAB TT), Magistrát mesta Trnava (ďalej len MGT), Pozemková kniha (ďalej len PK), 14. október 1721.

²⁶ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1599, IIIb/43, šk.2. Trnava sa v minulosti delila na štyri štvrte, každá z nich mala svojho vyberača daní, ktorým bol spravidla jeden spomedzi tamojších obyvateľov. Prvá štvrť približne zaberala južnú stranu Trojičného námestia, potom Hlavnú ulicu a končila domami južnej strany Divadelnej ulice. Druhá štvrť predstavovala približne oblasť Františkánskej a Štefánikovej ulice, pokračovala severnou stranou Trojičného námestia a končila Pekárskou ulicou. Predposledná štvrť zahrňovala Hornopotočnú ulicu, severnú stranu Hviezdoslavovej ulice, západnú stranu Hollého ulice a Jerichovu ulicu. Štvrtá štvrť bola najkomplikovanejšia. Tvorili ju Kapitulská ulica, časť Halenárskej a Veselej ulice, Dolnopotočná a Hviezdoslavova ulica. BOŤTÁNKOVÁ, Mária. K topografii mesta Trnavy v 16. storočí. In ŠIMONČIČ, Jozef (ed.). *Trnava. Okres a mesto*. Bratislava: Obzor, 1980, s. 61-62.

Po ostatné desaťročia postupne klesal záujem zo strany predstaviteľov vysokej šľachty o lokalitu druhej štvrti. Výnimkou bola Štefánikova ulica, ktorá bola prevažne obývaná bohatými mešťanmi, ale v každom období tu môžeme nájsť jedného či dvoch grófov či barónov.

a *Lanczmaniana*, z ktorých platil 22 resp. 6 zlatých, čo bola v tej dobe najvyššia daň v meste.²⁷ Neskôr, v rokoch 1634 až 1636 daňový register uvádza aj domy Imricha Cobora (Czobora) a Tomáša Bosniaka (Bosnyáka).²⁸ Veľa šľachticov žilo v hornej časti Trojičného námestia, na dnešnej Štefánikovej ulici a v blízkosti sídla arcibiskupa. Práve tu sa stáli najdrahšie domy v meste, ako aj na Františkánskej ulici a dnešnej Hviezdoslavovej ulici.²⁹

Ďalšia daňová kniha z roku 1634 zaznamenáva 16 šľachticov platiacich od domov. Súpis hovoril v meste o dvoch grófoch. Prvý z nich, bol bližšie neidentifikovateľný príslušník rodu Tury (Thury), platil daň asi šesť zlatých, druhý Žigmund Forgáč (Forgách) 12 zlatých.³⁰

Koncom 30. a začiatkom 40. rokov 17. storočia sa objavujú v meste nové aristokratické rody. Boli to Coborovci, ktorý mali svoje zastúpenie v prvej, tretej a štvrtej štvrti, potom Esterházioci³¹ s majetkami v prvej a štvrtej štvrti a Forgáčovci s majetkami v tretej a poslednej štvrti. Okrem nich žili napríklad v prvej štvrti predstavitelia rodu Révaj (Révay)³², v tretej možno spomenúť ešte aj Balogovcov a Balašovcov (Balassa)³³ a v poslednej štvrti Erdödiocov. Táto štvrť bola najlukratívnejšou a najvyhľadávanejšou oblasťou zo strany vysokej šľachty po celé naše skúmané obdobie.

Do polovice 17. storočia môžeme v meste stretnúť významných šľachticov vo všetkých štvrtiach mesta. Andrej Révaj spolu s vdovou po Michalovi Coborovi bývali na Hlavnej ulici, Daniel Esterházi v ich blízkosti. Všetci traja platili za dom daň vo výške 12 zlatých.³⁴

²⁷ ŠAB TT, MGT, Daňový register - Impositio Taxae Anni 1622, IIIb/58, šk. 4.

²⁸ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1634-1636, IIIb/62, šk.4. Po Gašparovi Horvátovi sa uvádza jeho vdova, pretože zomrel 10. júla 1624, teda presne na deň päť rokov od jeho vymenovania do spomínaných funkcií. FALLENBÜCHL, Z. *Állami (királyi és császári) tisztségelők a 17. századi Magyarországon*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002, s. 135.

²⁹ Pozri tiež GRANASZTÓI, György. *A barokk győzelme Nagyszombatban. Tér és társadalom 1579-1711*. Budapest: Akadémiai kiadó, 2004, s. 30-31. V rokoch 1612 až 1656 nastal v meste pomerne veľký nárast počtu domov v Trnave a to hlavne v jej východnej časti v dôsledku protireformácie, ktoré sú spojené najmä s nástupom arcibiskupa Petra Pázmána (Pázmány). Opravil napríklad starý kláštor klarisiek, založil konvikt sv. Alberta, vytvoril konvikt pre šľachtických študentov atď. V meste boli aj dve krčmy a v roku 1634 sa objavil v meste druhý sirotinec. Topografia miest na Slovensku je málo spracovaná. Čo sa týka Trnavy, poznáme topografiu mesta v 16. storočí vďaka štúdiu M. Bořňankovej, ale chýba nám celé obdobie novoveku. BOŘŇANKOVÁ, ref. 26, s. 61-147. Ako príklad analýzy obyvateľov v dome v meste Trnava sa ponúka štúdia MACURA, Roman - DUNAJSKÁ, Anna. O majiteľoch domu na Štefánikovej ul. č. 7 v Trnave od 16. storočia po súčasnosť. In ŽUFFOVÁ, J. (ed.). *Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja 9*. Trnava: Krajský pamiatkový úrad, 2006, s. 33-40. Významným topografickým dielom je aj monografia F. Federmayera, ktorá sa venuje topografii Bratislavy v 17. storočí FEDERMAYER, Frederik. *Rody starého Prešporka*. Bratislava: MONADA atelier, 2003.

³⁰ GRANASZTÓI, ref. 29, s. 36.

³¹ Esterházioci prichádzajú do mesta osobou palatína Mikuláša Esterháziho v 20. rokoch 17. storočia. Jeho dom sa nachádzal v štvrtej štvrti a ako vo svojich listoch píše, vedľa neho sa nachádzala záhrada s ovocnými stromami, odkiaľ posielal domov ovocie. Pre Esterháziocov malo toto mesto osobitný význam, lebo tu mali dlhé desaťročia svoju rodinnú hrobku. Počnúc Pavlom Esterházym sa rodinná hrobka preniesla do Kismartonu. MERÉNYI, Lajos (ed.). Esterházy Miklós újabb levelei Nyári Krisztinához (második közlemény). In *Történelmi Tár* 1901, s. 56. List z 10. novembra 1631.

³² ŠAB TT, MGT, Daňový register 1641 (1653) III b/73, kr. č. 5.

³³ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1647 (1651) III b/74, kr. č. 5.

³⁴ Andrej Révaj bol spočiatku učňom u Gašpara Ilésháziho a neskôr bol niekoľko rokov komorníkom Mikuláša Esterháziho. Oženil sa s Katarínou Koháriovou, svadbu mali v Bratislave. Michal Cobor bol prísediacim

V druhej štvrti možno spomenúť vdovu po Imrichovi Berčénim (Bercsényim) a v tretej štvrti bývali potomkovia Gašpara Horváta. Najviac šľachticov pritom bývalo v poslednej štvrti. Žil tu napríklad Adam Forgáč na Kapitulskej ulici, kráľovský radca a hlavný dverník gróf Gabriel Erdödi na Halenárskej ulici, ktorý mal mimochodom dva domy, neďaleko od nich bývali dedičia palatína Mikuláša Esterháziho a vdovy po Mikulášovi Forgáčovi na dnešnej Hviezdoslavovej ulici.³⁵

Mesto sa patrične snažilo rôznymi štatútmi zabezpečiť starostlivosť o domy, ktoré veľakrát ohrozovali aj bezpečnosť ľudí. V tomto smere sa tragédiám nevyhla ani vysoká šľachta, konkrétne Esterháziovci. V stredu dňa 4. februára roku 1643, teda dva dni po narodení syna Daniela Esterháziho, sa pod vplyvom silného vetra zrútila tehlová stena susedného domu, prerazila strechu a povalu ich domu, ktorý sa celý následne zrútil. V tom čase bola v dome jeho manželka s dieťaťom a so slúžkou, v dome zomrel ich malý synček s dojkou, ako aj ich druhý syn so služobnicou.³⁶ V ďalšom súpise sa už Daniel Esterházi nespomína, z mesta sa odsťahoval.

Roku 1656 sa v meste uvádza už päť grófov, z ktorých okrem vdovy po grófovi Michalovi Turzovi (Thurzovi), ktorá žila v tretej štvrti, bývali všetci v štvrtej štvrti. Boli to dedičia Mikuláša Esterháziho, kráľovský radca a hlavný kráľovský pohárnik gróf Adam Forgáč³⁷ a manželky grófov Gabriela Erdödiho a Mikuláša Forgáča. Dom Adama Forgáča stál na tom istom mieste ako v roku 1634 dom Žigmunda Forgáča, čiže na Kapitulskej ulici a Gabriel Erdödi býval v tom istom dome ako gróf Turi a to na Halenárskej ulici.³⁸ Spomedzi Esterháziovcov mal Peter dom na dnešnej Štefánikovej ulici a František na dnešnej Hviezdoslavovej ulici. Dom Jozefa Esterháziho na Halenárskej ulici nebol zdaňovaný. Z ostatných členov vysokej šľachty býval na dnešnej Štefánikovej ulici ešte Peter Ziči (Zichy), bola to však časť mesta obývaná najmä mešťanmi.

Oproti predchádzajúcemu obdobiu veľmi výrazne narástla aj výška dane. Tentoraz odvádzalo 11 šľachticov dane od domu vo výške viac ako 12 zlatých, najvyššia suma bola pritom 24 zlatých, ktorú platila manželka grófa Gabriela Erdödyho.³⁹

kráľovskej tabule. NAGY, Iván. *Magyarország nemes családai* : CD – R vydanie, Budapest: Arcanum kft. b. r., heslo „Révay” a „Cobor”.

³⁵ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1648, IIIb/75, šk. 5. O rok skôr, v roku 1647 tu okrem nich môžeme ešte nájsť Valentína Cobora a vdovu Štefana Baloga. ŠAB TT, MGT, Daňový register 1647 (1651), IIIb/74, šk. 5.

³⁶ ESTERHÁZY, János. *Az Esterházy család és oldalágainak leírásához tartozó oklevéltár*. Budapest: Atheneum, 1901, Eszterházy Dániel család feljegyzései 1653-ig, s. 186.

³⁷ FALLENBÜCHL, ref. 28, s. 100.

³⁸ GRANASZTÓI, ref. 29, s. 37. V daňovom súpise sa spomína aj staviteľ univerzitného kostola Pietro Spazo, ktorý zotrval v meste aj po postavení kostola. V daňovom súpise z roku 1656 sa uvádza ako Peter Spac, býval na Halenárskej ulici, presne vedľa domu dedičov Mikuláša Esterháziho. Z remesla platil pomerne vysokú daň 32 zlatých. ŠAB TT, MGT, Daňový register 1656, IIIb/78, šk. 6 tiež GRANASZTÓI, ref. 29, s. 80.

³⁹ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1656, IIIb/78, šk. 6. Po 12 zlatých dali napríklad gróf Adam Forgáč, František Turansky, Anna Coborová alebo palatín Mikuláš Esterházi.

V rokoch 1620 až 1660 nastal mierny pokles počtu domov mesta a rozšírilo sa aj ich nepravidelné rozdelenie, čoraz častejšie sa objavujú väčšie domy. Paralelne s týmto javom je spojené aj nasťahovanie viacerých aristokratických rodov do mesta. V roku 1711 bol po požiaroch a epidémiách dokonca nižší počet domov ako v roku 1579.⁴⁰

V polovici 17. storočia bola Trnava pekným a prosperujúcim mestom. Svedčí o tom opis mesta z rúk Jeana Le Labourea, ktorý opísal Trnavu ako „pekné a veľké mesto, ktoré má...široké ulice, mestské brány a výstavné kostoly...“.⁴¹ O prosperite mesta sa zasa zmienil nemecký cestovateľ Mathias Puer v knihe *Cesta do Tesálie*. O Trnave sa vyjadril ako o „bohatom meste“.⁴²

Ekonomická prosperita Trnavy bola zaiste veľkým lákadlom pre členov aristokratických rodov. Najviac ich bývalo ako po iné roky v štvrti, ale nájdeme ich aj v prvej a tretej štvrti. Na Hlavnej ulici v prvej štvrti môžeme spomenúť kráľovského personála Wolfganga Esterháziho, Andreja Ujfalušiho (Ujfalussy) a Michala Bošaniho (Bossányi), v tretej dedičov po Andrejovi Balašovi a hneď pri ňom nachádzajúci sa dom Horvátovcov.⁴³ V poslednej štvrti nachádzame okrem už zmienených aristokratov aj uhorského kráľovského radcu Adama Cobora a grófa Stanislava Tarnóciho (Tarnóczy).⁴⁴

Na konci 17. storočia bývalo v Trnave veľa šľachticov, spomedzi nich mali svoje domy v poslednej štvrti vdova po Františkovi Esterházim, gróf Erdödi a vdova po kráľovskom personálovi Jánovi Majténim (Majtényi).⁴⁵ V prvej býval v podnájme barón Melchior Šándor a vdova po Žigmundovi Esterházim.⁴⁶ Šimon Forgáč vlastnil v tretej štvrti tri domy, za ktoré platil daň vo výške štyri zlaté a 50 denárov. V tomto období žilo nezvyčajne veľa šľachticov v druhej štvrti, ktorá ako sme sa vyššie zmienili, bola typická skôr pre mešťanov. Na dnešnej Štefánikovej ulici v dome dnešného archívu býval kráľovského personál a baróna Ján Horvát Šimončič, neskôr gróf Ladislav Suňog (Szunyogh).⁴⁷ Podobne žil na Štefánikovej ulici Peter Ziči, na Hlavnej a dnešnej Štefánikovej gróf Adam Kondé a Alžbeta Nádašdiová. Z hornej strany ich dom susedil s domom grófa Františka Esterháziho. Predstavitelia vysokej šľachty mali niekedy v meste naraz viac domov. Ako príklad možno spomenúť Šimona Forgáča alebo

⁴⁰ GRANASZTÓI, ref. 29, s. 19 a 108. V roku 1666 a 1683 boli v meste požiare a epidémia moru bola v rokoch 1679 a 1708. Okrem toho mesto bolo výrazne spustošené za Tököliho povstania.

⁴¹ TIBENSKÝ, Ján - URBANCOVÁ, Viera. *Slovensko očami Európy 900-1850*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 131.

⁴² TIBENSKÝ- URBANCOVÁ, ref. 41, s. 115.

⁴³ Wolfgang Esterházi bol kráľovským personálom od roku 1667, zomrel v roku 1670. Andrej Balaša figuruje v rokoch 1643 až 1657 ako hlavný župan Hontianskej stolice. FALLENBÜCHL, ref. 28, s. 91 a 44.

⁴⁴ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1669, IIIb/81, šk. 7. Adam Cobor zomrel v roku 1692. FALLENBÜCHL, ref. 28, s. 69.

⁴⁵ Kráľovským personálom bol v rokoch 1670 až 1677. FALLENBÜCHL, ref. 28, s. 186.

⁴⁶ Vdova po Žigmundovi Esterházim disponovala iba polovicou domu.

⁴⁷ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1692, IIIb/95, šk. 13.

Štefan Zičiho mladšieho.⁴⁸

Počas jednotlivých období sa menila aj výška dane za domy.⁴⁹ Čo sa týka aristokracie, až do 70. a 80. rokov 17. storočia predstavovala priemerná daň za celý dom hodnotu 12 zlatých. Situácia sa v meste zmenila koncom 17. storočia, a to ako výsledok viacerých udalostí, ktoré sa v meste odohrali. Dôsledkom toho nastal rapídny pokles výšky dane, napríklad v roku 1692 zaplatil Šimon Forgáč za celý dom iba jeden zlatý a 50 denárov a za polovicu domu odovzdala vdova po Žigmundovi Esterházim jeden zlatý, a to bola bežná prax v nielen v tomto, ale aj v nadchádzajúcom období.⁵⁰

Na začiatku 18. storočia sa v meste spomínajú tie isté aristokratické rody, ako v predchádzajúcom období. Grófi Gašpar a Peter Esterházi, Peter Beréni (Berényi) a baróni Tomáš Maholáni a Melchior Šándor bývali v prvej štvrti. V druhej a v tretej žili Ján Horvát Šimončič resp. Gašpar Šándor a v poslednej štvrti mali svoje domy baróni Ladislav Révaj, Melchior Šándor, nájomca Anton Amade a gróf František Esterházi a gróf Erdödi.⁵¹

Na námestí mala svoj dom aj Katarína Esterháziová a to až do roku 1712, kedy zomrela. Vo svojom testamente odkázala, aby sa jej dom rýchlo predal a nech z tých peňazí dostanú po 500 zlatých Michal Kéri a jeho početné deti z prvého manželstva, potom Ladislav Piper a siroty po Františkovi Pinejovi. 500 zlatých mali dostať aj jezuiti. Svojmu bratovi Petrovi zanechala zlato a svoju zelenú zamatovú čipkovanú sukňu, Gašpar Esterházi mal dostať 1000 zlatých. Stodola, dve neobrábané záhrady a neobrábaná vinica na Kráľovej Hore mali pripadnúť Ladislavovi Piperovi.⁵²

Súpis z roku 1715 uvádzal v meste troch grófov a jedného baróna. Z grófov mal Peter Ziči v meste dva domy, František Esterházi jeden dom, Peter Esterházi už len polovicu domácnosti. Barón Ján Pinkaj vlastnil v Trnave jeden dom.⁵³ Oproti predchádzajúcemu obdobiu v meste pribudol gróf Gabriel Tolvaj.⁵⁴

V dvadsiatych rokoch 17. storočia sa situácia v meste trochu zmenila. V roku 1725 sa spomínajú spomedzi predstaviteľov aristokracie v prvej štvrti už iba vdova po Gašparovi Esterházim, gróf Peter Esterházi a barón Maholáni. Vdova po Gašparovi Esterházim bývala na Hlavnej ulici blízko Trojičného námestia v dome prvej triedy. V meste žila aj v tridsiatych

⁴⁸ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1692, IIIb/95, šk. 13. Šimon Forgáč mal v tretej štvrti tri domy, Štefan Ziči v druhej štvrti dva.

⁴⁹ Prirodzene výška dane závisela od veľkosti domu, ale aj lokality.

⁵⁰ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1692, IIIb/95, šk. 13.

⁵¹ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1700 III b/104, šk.17.

⁵² Štátny archív Nitra, Rodové písomnosti, Rod Medňanský z Beckova, šk. 14, 47. Révaj-Esterházi v Rajci, 1666-1712.

⁵³ H. NÉMETH, István (ed.). *1715.-évi összeírás*. DVD-ROM. Budapest: Arcanum Kft., 2004.

⁵⁴ Štátny archív Bratislava, Župa Bratislava I., Regnikolárny súpis 1720.

rokoch, v daňovom súpise z roku 1740 sa už ale nespomína.⁵⁵ Väčšina šľachty obývala v tomto období domy prvej triedy, za ktoré platila daň vo výške troch zlatých, čo bola obvyklá výška dane v tejto kategórii. Výnimku tvoril napr. už spomínaný, v prvej štvrti bývajúcí Peter Esterházi, ktorý žil v dome druhej triedy a platil zaň daň jeden zlatý a 12 a pol denára.⁵⁶

V druhej štvrti bývali na dnešnej Štefánikovej ulici gróf Ladislav Suňog a vdova po Gabrielovi Tolvajovi, obaja v dome prvej triedy.⁵⁷ O desaťročie neskôr sa v tejto štvrti objavil Mikuláš Medňanský (Mednyánszky).⁵⁸ V tretej štvrti si oproti predchádzajúcemu obdobiu kupovalo domy oveľa menej šľachticov.⁵⁹

V poslednej štvrti sa do polovice 18. storočia dost' často obmieňali šľachtické rodiny. Jedným zo stálych obyvateľov tejto štvrte bol zaiste gróf František Esterházi starší, ktorý sa spomína v daňových súpisoch od 20-tych rokov až do polovice storočia. Býval na dnešnej Hviezdoslavovej ulici blízko Trojičného námestia. Pomerne často sa v súpisoch objavuje aj barónka Mária Rosália Horvát Šimončič, barón Anton Amade a Juraj Erdödi.⁶⁰

Vo všeobecnosti väčšina šľachty v tomto období vlastnila domy v bohatších štvrtiach, ale 15 z nich žilo v susedstve veľmi chudobných domov. Nastáva akási vnútorná diferenciácia šľachty. Najmenej šľachtických domov sa nachádzalo vo východnej sakrálnej časti mesta. Novinkou bolo zoskupovanie sa v blízkosti univerzity.⁶¹

Ako sme už v úvode spomínali, existovalo viac dôvodov príchodu aristokratických rodín do miest. V mestách sa venovali rôznym činnostiam. Niektorí tam chodili iba na krátky čas, napríklad kvôli pracovným povinnostiam, návštevám, nákupom, iní v meste pobudli istý čas roka, niektorí sa do mesta úplne presťahovali.

Šľachtici sa v mestách ľahko dostávali k luxusným veciam, čím svojou kúpnu silou prilepšili

⁵⁵ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1725 III b/ 138 kr. č. 29 a tiež Daňový register 1734, IIIb/152, šk.35 a Daňový register 1740, IIIb/162, šk. 39.

⁵⁶ V súpise z roku 1740 sa už nespomína. ŠAB TT, MGT, Daňový register 1725 III b/ 138 kr. č. 29 a Daňový register 1740, IIIb/162, šk. 39.

⁵⁷ V 30-tych rokoch sa spomína už iba vdova po Ladislavovi Suňogovi. ŠAB TT, MGT, Daňový register 1734, IIIb/152, šk.35

⁵⁸ V roku 1740 je v daňovom súpise spomenutá už iba vdova po Mikulášovi Medňanskom.

⁵⁹ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1725 III b/ 138 kr. č. 29

⁶⁰ Mária Rosália Horvát Šimončič mala dokonca dva domy a barón Anton Amade býval v dome druhej triedy.

⁶¹ GRANASZTÓI, ref. 29, s. 42. Po roku 1711 dochádza k výrazným zmenám v obraze mesta a to hlavne jej východnej časti. Napríklad rozrástol sa seminár Sv. Alberta o novokúpené domy a pričlenila sa k nemu kaplnka. Šľachtickému konviktu, ktorý bol značne poškodený požiarom v roku 1683, daroval kaločský biskup Ján Telegdi dva domy, odvtedy sa nazývalo ako tzv. Telegdianum a na severnej strane mesta zmizol druhý chudobinec. GRANASZTÓI, ref. 29, s. 99.

najmä obchodníkom.⁶² Mesto sa pre nich stalo miestom, v ktorom za každých okolností rátali s tým, že dobre nakúpia a prítomnosť mnohých obchodníkov považovali za neodmysliteľnú a nevyhnutnú súčasť mesta. Napríklad Mikuláš Esterházi, keď videl, že je v meste iba málo obchodníkov z Benátok, sa v liste na túto skutočnosť sťažoval manželke.⁶³ V meste sa kvôli pracovných povinnostiam často zdržiaval, takmer pri každej návšteve Trnavy nakúpil rôzny tovar (veci pre domácnosť, kanceláriu) a posielal ich potom domov. V meste kupoval aj ovocie, alebo pochúťky ako dulový lekvár.⁶⁴ Jeho prítomnosť bola o to zaujímavejšia, keďže spolu s nim prichádzal aj celý jeho dvor, na ktorého obživu musel vynakladať tiež nemalé finančné prostriedky.⁶⁵

Aj iná aristokratka žijúca v blízkosti Trnavy, Alžbeta Rákóciová, sem pravidelne posielala svojich ľudí zo Smoleníc nakúpiť dobytok, soľ alebo obilie.⁶⁶ Okrem toho si pre svoju potrebu zaobstarávala v meste aj kvalitné víno, o čom v liste manželovi píše, že už „niekoľko dní býva v Trnave a hostí sa dobrým vínom.“⁶⁷ Inokedy si pochvaľovala manželovi, že pôjde do Trnavy na dobré nákupy.⁶⁸ Okrem nákupov v mestách šľachtici využívali aj služby tunajších remeselníkov, či už kolárov, kováčov alebo iných.⁶⁹

Šľachtici prichádzali do Trnavy aj kvôli štúdiám. Z celkového počtu študentov Trnavskej univerzity tvorili takmer 11 % predstavitelia vysokej šľachty.⁷⁰ Spomedzi Esterházióvcov napríklad študoval v Trnave na jezuitskom gymnáziu neskorší palatín Pavol Esterházi, syn Mikuláša. Do Trnavy prišiel okolo roku 1647. V rámci štúdií si dokonca zahral v niekoľkých divadelných predstaveniach. Stvárnil napríklad postavu kráľa Joasa pri príležitosti korunovácie panovníka Ferdinanda IV., ale zahral si aj ženské postavy ako sv. Juditu alebo sv. Katarínu.⁷¹ Z ďalších predstaviteľov rodu tu študovali na konci 17. storočia František

⁶² NÉMETH, ref. 10, s. 453. Pre mesto to však bolo zaťažujúce, lebo pre mešťanov znamenali veľkú konkurenciu.

⁶³ MERÉNYI, Lajos (ed.). Esterházy Miklós levelei Nyári Krisztinához 1624-1639. In *Történelmi Tár* 1900, s. 29. List zo 6. decembra 1625.

⁶⁴ MERÉNYI, ref. 63, s. 29. List zo 6. decembra 1625.

⁶⁵ Magyar Országos Levéltár, Az Esterházy család hercegi ágának levéltára, P 123, Miklós nádor iratai (1622-1645) ďalej len (MOL, P 123, Miklós nádor iratai), III. Gazdasági iratok 11. cs./ n. Vegyes számadások, Védavky z 26. až 29. marca.

⁶⁶ List z 20. apríla 1678. BENDA, Borbála - VÁRKONYI, Gábor. *Rákóczi Erzsébet levelei férjéhez 1672-1707*. Budapest: Osiris Kiadó, 2001, s. 47.

⁶⁷ List z 26. novembra 1700. BENDA – VÁRKONYI, ref. 66, s. 128.

⁶⁸ List z 19. septembra 1692. BENDA – VÁRKONYI, ref. 66, s. 94.

⁶⁹ Mikuláš Esterházi napríklad zaplatil kováčovi 29. marca za podkovanie manželkinho koňa 80 toliarov. MOL, P 123, Miklós nádor iratai, III. Gazdasági iratok 11. cs./ n. Vegyes számadások, Védavky z 29. marca.

MOL, P 707, A Zichy család levéltára, Vegyes családi és birtokiratok, Fasc. 197, Num. 6/22 Nagyszombati mesteremberek számlái Zichy Péter számára, 6/27 Nagyszombati mesteremberek számlái Zichy István részére.

⁷⁰ Išlo približne o 250 absolventov z celkového počtu 2363. BOGNÁR, Krisztina - KISS, József Mihály – VARGA, Júlia. *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635-1777*. Budapest: Eötvös Lóránd Tudományegyetem Levéltára, 2002, s. 105.

⁷¹ MOL, P 125, Esterházy Pál nádor iratai, IV. Vegyes iratok, 4752 db., 701 cs., Családi krónikák, Pál nádor naplója, s. 37, 40, 43, 48, 68. Podobne tiež BUBICS, Zsigmond.- MERÉNYI, Lajos. *Herceg Esterházy Pál nádor*. Magyar történelmi életrajzok. Budapest 1895, s. 85-86.

Ignác, neskôr Ján Gašpar a v roku 1742 tu dokončil svoje štúdiá Karol Esterházi. Spomedzi iných rodov tu absolvovali svoje štúdiá v polovici 17. storočia Peter Cobor, Ján a Pavol Horvátovci, Peter František Bosniak a Mikuláš Tarnóci. Oveľa viac predstaviteľov aristokracie tu študovalo na konci 17. storočia. Napríklad môžeme spomenúť Ladislava Révaja, Wolfganga Juraja Forgáča, Jána Turzu, Pavla Suňoga alebo Imricha Šándora.⁷²

Šľachtici v mestách často prispievali formou milodarov aj kláštorom, cirkevným rádom alebo žobrákom. Palatín Mikuláš Esterházi podporoval trnavských františkánov a žobrákov v mestskom špitáli. U františkánov si zvykol objednať aj vianočné oplátky.⁷³

Jedným z činností šľachticov v mestách bolo aj hospodárenie, hoci šľachta, ako vieme, sa výrazným spôsobom nepodieľala na celkovom hospodárení mesta. Na začiatku 17. storočia sa v daňových registroch v šľachtických domácnostiach registrovalo množstvo pšenice a ovsu. Spomedzi vysokej šľachty skladovala doma najviac už spomínaných obilnín vdova po Štefanovi Pálfim, ktorá žila v tretej štvrti, kde mala až dva domy. Konkrétne išlo o 60 krížov pšenice a 60 krížov ovsu. Z ostatnej aristokracie vlastnili menšie množstvo obilnín aj Peter Erdödi a Ján Pálfi, obidvaja bývajúcí v tretej štvrti. Paradoxne sa nezdaňovalo medzi predstaviteľmi vysokej šľachty víno, vlastnili ho asi skutočne len pre vlastnú potrebu.⁷⁴

V roku 1622 medzi šľachticmi v Trnave bola naďalej zdaňovaná najmä pšenica, ale už v menšom množstve. Tak napríklad v tretej štvrti pri šľachticovi Gašparovi Horvátovi to bolo 51 krížov pšenice, od ktorej platil daň vo výške dva zlaté a 55 denárov. Darilo sa však produkcii a teda aj obchodu s vínom, čo potvrdzujú aj údaje z daňového registra z tohto obdobia. Už spomínaný Gašpar Horvát uskladňoval doma 306 okovov vína a v prvej štvrti bývajúcí Peter Kohári 180 okovov vína.⁷⁵

Podobná tendencia sa potvrdila aj v rokoch 1634 až 1636, kedy najviac pšenice doma uskladňovala vdova po Gašparovi Horvátovi, a to 30 krížov a z ovsu František Bihari, presne 27 krížov, čiže už tu sa dá vidieť evidentný pokles záujmu o obchod a pestovanie obilnín.⁷⁶ Naopak vínu sa veľmi darilo, najviac z neho uskladňovala doma tiež vdova po Gašparovi Horvátovi, a to 287 okovov.⁷⁷

⁷²BOGNÁR – KISS -VARGA, ref. 70, s. 95, 209, 136, 129, 228, 153, 188.

⁷³ MOL, P 123, Miklós nádor iratai, III. Gazdasági iratok 11. cs./ n. Vegyes számadások, Vydavky z 26. až 29. marca 1628.

⁷⁴ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1599, IIIb/43, šk. 2.

⁷⁵ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1622, IIIb/58, šk.4. Otázka dovozu vína do mesta zo strany šľachticov bola v 16. ale aj v nasledujúcom storočí častým zdrojom konfliktov medzi mestom a šľachtou. Aj keď mestá povolili niektorým vysokým šľachticom priviesť si svoje vína z vidieka do miest, väčšinou iným šľachticom nepovolili dovoz cudzieho vína do miest. Bolo jasné, že pre predstaviteľov vysokej šľachty bolo bezpečnejšie skladovať víno v meste, ako na vidieku vo svojich kúriách. NÉMETH, ref. 10, s. 450-451.

⁷⁶ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1634-1636, IIIb/62, šk.4.

⁷⁷ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1634-1636, IIIb/62, šk.4.

Daňové registre z 18. storočia potvrdili u šľachty rezidenčný charakter ich domov v meste. Aristokracia takmer úplne nezdaňuje obilniny a pri nepatrnej časti sa uvádza ešte víno v domácnostiach. Typickým príkladom z tohto obdobia je v druhej štvrti žijúci Mikuláš Medňanský a neskôr jeho vdova, ktorí v 30. a 40. rokoch platili daň z 136 resp. 248 okovov vína.⁷⁸

Čo sa týka stavu dobytku, u vysokej šľachty sa objavuje iba sporadicky. V daňovom súpise z roku 1723 sme našli v meste iba troch predstaviteľov aristokracie, ktorí doma vlastnili dobytkov. V prvej štvrti išlo grófa Suňoga, ktorý mal štyri kravy. Ďalší barón Gašpar Šándor, bývajúcí v tretej štvrti, mal doma jednu kravu a jednu jalovicu a nájomca v štvrtej štvrti barón Anton Amade mal dve kravy. Pritom daň za jednu kravu predstavovala čiastku päť denárov a za jalovicu dva a pol denára.⁷⁹

O dva roky neskôr môžeme hovoriť už len o dvoch šľachticoch, pri ktorých sa eviduje dobytkov. Išlo grófa Ladislava Suňoga bývajúceho v dome prvej triedy v druhej štvrti, ktorý mal šesť kráv a baróna Ladislava Šándora, bývajúceho v tretej štvrti, disponujúceho jednou kravou a jednou jalovicou.⁸⁰ Najhoršia bola situácia v tridsiatych rokoch a okolo polovice 18. storočia, kedy mal doma dobytkov iba jeden šľachtic, a to Mikuláš Medňanský, žijúci v druhej štvrti, ktorý mal jednu kravu. V roku 1750 mal nájomca Pavol Spácaj v tretej štvrti, štyri kravy a osem jalovic.⁸¹ Zdaňovaný dobytkov slúžil iba pre potreby domácností, ako zdroj mlieka, prípadne mäsa.

Z našich výskumom je nám jasné, že predstavitelia vysokej šľachty v žiadnom prípade neprichádzali do Trnavy s úmyslom zbohatnúť vďaka hospodáreniu v meste a výrazným spôsobom sa ani nepričinili o hospodársky rozmach mesta. Takisto môžeme predpokladať, že veľká časť z nich domy v meste trvalo neobývala. V prevažnej miere tu trávili kratší či dlhší čas a do mesta prichádzali kvôli nákupom, alebo pracovným záležitostiam. Trnavu pokladali skôr za veľké a prosperujúce kultúrne mesto, kde sa darilo obchodu, sídlila tu univerzita, boli tu mnohé cirkevné inštitúcie.

Ako príklad môžeme spomenúť Esterháziovcov. Mnohí z nich sa tu narodili, študovali alebo zomreli, ale nikdy tu neprežili svoj celý život. Aj keď sa tu Mikuláš ako palatín často zdržiaval kvôli svojim pracovným povinnostiam, vždy vo svojich listoch manželke písal, že sa už veľmi teší domov. Z jeho listov bolo jasné, že za svoj domov nepovažoval Trnavu, aj keď tu mali svoju rodinnú hrobku a boli v nej pochovaní všetci jeho blízki.

⁷⁸ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1734, IIIb/152, š.k.35 a ŠAP TT, MG, Daňový register 1740, IIIb/162, š.k.39.
V roku 1740 sa v daňovom súpise už spomína vdova po Mikulášovi Medňanskom.

⁷⁹ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1723, IIIb/136, š.k.28.

⁸⁰ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1725, IIIb/138, š.k.29.

⁸¹ ŠAB TT, MGT, Daňový register 1734, IIIb/152, š.k.35 a Daňový register 1750, IIIb/173, š.k.45.

Táto štúdia predstavuje iba malú sondu do života vysokej šľachty v Trnave. Je potrebný ešte oveľa hlbší výskum k danej problematike, aby sa mohli vysloviť jasnejšie a všeobecnejšie závery. Možno však súhlasiť s myšlienkou Gy. Granasztóia, že pre aristokratické rody sa mesto postupne stávalo priestorom reprezentácie, miestom a príležitosťou na zábavu, trávenie voľného času, zaobstaranie si určitých vecí, obchodovania atď. Takto sa v mestskom živote Trnavy vďaka nim objavila nová verejnosť, možno povedať „skutočná“ verejnosť.⁸²

⁸² GRANASZTÓI, ref. 29, s. 113.